

N:o 3.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående försäljning af åtskilliga mindre kronoegendomar; gifven Stockholms slott den 31 December 1887.

Under åberopande af bilagda statsrådsprotokoll öfver finansärenden för denna dag, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva:

att vid inträffande arrendeledighet af sådana söder om Norrland belägna, under förvaltning af Kongl. Domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, hvilka i arrende lemna mer än 200 kronor, men icke utöfver 400 kronor, det må bero af Kongl. Maj:t att, efter omständigheterna i hvarje fall, förordna, huruvida egendomen fortfarande bör för Kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas; samt

att, der Kongl. Maj:t pröfvar försäljning böra ega rum, densamma må ske i den ordning och under de vilkor, som enligt nådiga brefvet den 29 Maj 1874 gälla för försäljning af mindre hemman och lägenheter, med iakttagande derjemte af de särskilda bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna lämpligt att, i allmänhet eller i vissa fall, för försäljningen meddela;

dock under vilkor att de genom försäljning inflytande medel skola användas för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark; lärande medlen böra inlevereras till Riksgäldskontoret och der bokföras på sätt nu är stadgadt angående köpeskillingarne för de kronoegendomar, som säljas enligt nådiga brefvet den 29 Maj 1874.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Gust. Tamm.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 31 Decem-
ber 1887.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern THEMPTANDER,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve
EIRENSVÄRD,
Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
Friherre VON OTTER,
HAMMARSKJÖLD,
VON KRUSENSTJERNA,
Friherre TAMM,
Friherre PEYRON.

Chefen för Finansdepartementet, Statsrådet Friherre Tamm anförde:
I underdånig skrifvelse den 2 December 1886 hemställde Domänstyrelsen, att, då anbud om skogsmarks afyttrande till Kronan ingått till Styrelsen i så stor omfattning, att, oberäknadt de anbud, hvilka icke ansetts böra vinna afseende, till pröfning föreläge frågor om inköp af närmare 45,000 hektar för en sammanlagd köpeskillning af 1,583,682 kronor, och ytterligare försäljningsanbud, enligt hvad Styrelsen hade sig bekant, under den närmaste framtiden vore att förvänta, ett särskildt anslag måtte hos Riksdagen äskas å 1,000,000 kronor, att, jemte dertill i öfrigt disponibla medel, användas till inköp för statens räkning af lämpliga skogsegendomar. Fullt ense med Domänstyrelsen om önskligheten att i möjligaste mån utvidga statens skogsområde, tillät jag mig dock, vid föredragning den 11 Februari 1887 af Domänstyrelsens berörda skrifvelse, uttala den åsigt, att medel för skogsköp

lämpligare skulle kunna åstadkommas på en annan väg än den af Styrelsen ifrågasatta; och behagade, på mitt tillstyrkande, Eders Kongl. Maj:t, som den 31 December 1886 aflåtit proposition till Riksdagen om försäljning med vissa undantag af de Kronans utarrenderade egendomar i de norrländska länen, hvilkas arrenden öfverstege 200 kronor, men ej uppginge till mer än 500 kronor, samt om de inflytande försäljningsmedlens användning för inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark, anbefalla Domänstyrelsen att, efter vederbörandes hörande, taga i öfvervägande, om och i hvad mån, under förutsättning att de inflytande köpeskillingarne användes för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark, försäljning äfven i mellersta och södra delarne af landet af sådana för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, hvilka i arrende lemnade mer än 200 kronor, men icke utöfver 500 kronor, kunde anses fördelaktig och lämplig, samt derefter till Eders Kongl. Maj:t inkomma med underdånigt utlåtande, innefattande jemväl yttrande rörande de vilkor och närmare bestämmelser, som kunde anses böra fästas vid en dylik försäljning.

Till åttlydnad häraf har Domänstyrelsen inhemtad och med utlåtande, som till Eders Kongl. Maj:t inkom den 12 sistlidne Juli, öfverlemnad underdåniga yttranden af vederbörande länsstyrelser.

Då jag nu går att inför Eders Kongl. Maj:t anmäla detta ärende till pröfning, torde jag till en början böra i korthet erinra om de beslut, som hittills fattats om försäljning i någon allmänare omfattning af egendomar, utarrenderade för statsverkets räkning.

På Eders Kongl. Maj:ts framställning medgaf 1874 års Riksdag, att sådana Kronan tillhöriga, under Kammarkollegii förvaltning ställda och för statsverkets räkning utarrenderade hemman och lägenheter, för hvilka årliga arrendeafgiften icke öfverstege 200 kronor, och hvilkas bibehållande åt Kronan icke på grund af befintlig skogstillgång eller af annan särskild anledning påkallades, finge, i den mån derom gällande arrendekontrakter efter uppsägning eller eljest närmade sig sitt slut, under iakttagande af de föreskrifter Eders Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, på offentlig auktion försäljas till den högstbjudande under vilkor, att köpare, som sådant åstundade, skulle ega att, efter derom vid auktionen gjord anmälan, inbetala köpeskillingen under loppet af 6 år med $\frac{1}{6}$ årligen, så vida han för fullgörandet deraf vid auktionstillfället stälde säkerhet; att högsta anbudets antaglighet komme att underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning; att försäljningen skulle ega rum utan förbehåll af någon kronotionage eller sådan grundränta, som utginge endast af kronoskatteegendomar; samt att, sedan köpebref utfärdats, de sålda hemmanen och lägenheterna

skulle komma att i jordeboken upptagas under titel »utsockne eller allmänt frälse» och för betecknande af denna deras natur påföras ränta till Kronan i likhet med andra frälsehemman i orten.

Detta beslut, meddeladt vederbörande till efterrättelse genom nådigt bref den 29 Maj 1874, har sedermera, på Riksdagens derom gjorda framställning, enligt nådigt bref den 6 Juni 1879 vunnit tillämpning jemväl å de egendomar med enahanda arrendeinkomst, hvilka efter den 29 Maj 1874 kommit under Kammarkollegii eller numera Domänstyrelsens förvaltning. Riksdagen har vidare, år 1885, lemnat sitt bifall till ett af Eders Kongl. Maj:t framställt förslag, att, när fråga uppstode om försäljning af kronolägenhet, hvilken ej varit för statsverkets räkning utarrenderad, men som uppenbarligen vore eller vid verkställd arrendeuppskattning funnes vara af sådan beskaffenhet, att för densamma icke kunde påräknas högre årligt arrende än 200 kronor, det finge ankomma på Eders Kongl. Maj:t att bestämma om lägenhetens försäljning under de i nådiga brefvet den 29 Maj 1874 stadgade vilkor.

Slutligen har Riksdagen ock, med bifall till Eders Kongl. Maj:ts i ofvanberörda proposition den 31 December 1886 framlagda och sedermera i proposition den 6 April 1887 förnyade framställning, i underdånig skrifvelse den 14 Juni 1887 medgifvit, att, med några få undantag, Kronans samtliga, i de norrländska länen belägna utarrenderade jordegendomar, hvilkas arrenden öfverstiga 200 kronor, men ej 500 kronor, och hvilkas bibehållande i sin helhet eller delvis åt Kronan icke af befintlig skogstillgång eller annan särskild anledning påkallas, må, i den mån arrendekontrakten efter uppsägning eller eljest närma sig sitt slut, å offentlig auktion till den högstbjudande försäljas under de i nådiga brefvet den 29 Maj 1874 bestämda vilkor och med iakttagande att, der egendom tillhörande skogsmark undantages från försäljning, den till försäljning afsedda delen af egendomen, före dess utbjudande, värderas i den ordning, som är stadgad för arrendeuppskattningar.

Genom Riksdagens i skrifvelse den 24 Maj 1877 anmälda, af Eders Kongl. Maj:t gillade beslut är beträffande dispositionen af de genom försäljningen inflytande medel stadgadt, att desamma må, i den mån tillfällen dertill sig yppa, användas till sådana inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark, hvilka af Eders Kongl. Maj:t pröfvas vara fördelaktiga och hvartill medel icke kunna beredas från det till skogsväsendet anvisade reservationsanslag.

För samtliga de nu omförmälda försäljningsbesluten har det hufvudsakligen bestämmande skälet varit insigten om det olämpliga för

staten att i sin ego för utarrendering bibehålla egendomar, för hvilka, i följd af deras obetydlighet eller från andra kronoegendomar aflägsna läge, förvaltningskostnaderna ställa sig alltför ogynnsamt i förhållande till arrendeafkastningen. Samma skäl skulle utan tvifvel, om än icke i lika hög grad, kunna åberopas för försäljning jemväl i mellersta och södra Sverige af en stor del domäner med arrende, öfverstigande 200 kronor. Förslag i sådant syfte har ock varit af Eders Kongl. Maj:t framställt vid 1882 års riksdag, då i nådig proposition Riksdagens medgifvande begärdes att, vid inträffande arrendeledighet af sådana, för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, för hvilka årliga arrendeafgiften utgjorde mer än 200 kronor, men icke öfverstege 500 kronor, det skulle få bero af Eders Kongl. Maj:t att efter pröfning i hvarje särskildt fall förordna, huruvida sådan egendom borde fortfarande för Kronan bibehållas eller till större eller mindre del säljas. Detta förslag, som bifölls af Riksdagens Andra kammare, blef emellertid afslaget af Första kammaren, efter hvad det vill synas, hufvudsakligen af det skäl att Kammaren icke gillade Eders Kongl. Maj:ts tillika gjorda framställning, att de vid försäljningen inflytande medlen skulle användas till afbetalning å statens för jernvägsbyggnader upptagna lån. Förnyadt vid sistlidne riksdag i fråga om de norrländska egendomarne, men med den förändring att inflytande försäljningsmedel skulle användas för skogsköp, har, såsom jag redan erinrat, samma förslag i nyssnämnda del numera vunnit Riksdagens godkännande.

Då jag nu tillåtit mig att åter upptaga frågan om en utsträckt försäljning af jordbruksdomäner i mellersta och södra Sverige, har jag härvid, oafsedt de skäl i öfrigt, som må tala för en dylik åtgärd, förnämligast varit ledd af min öfvertygelse om vigten att i större omfattning, än som kunnat ske med hittills tillgängliga medel, åt staten förvärfva mark, som bär skog eller egnar sig till skogsbörd. Om än i en senare tid i åtskilliga delar af landet ett stigande intresse för skogsvården framträdt, kan det icke förnekas, att den enskilda skogshushållningen mångenstädes är långt ifrån tillfredsställande; och särskildt är det under närvaraude förhållanden, då jordbruket lemnar en minskad afkastning, att befara, att de enskilda skogarne skola anlitas utöfver deras produktionsförmåga. Det kan sålunda tagas för gifvet, att det enskilda skogskapitalet, hvaraf i öfrigt en icke ringa del medtagits och fortfarande medtages för odlingsändamål, efter hand nedgår; men i samma mån växer ock betydelsen af statens skogar. Med riktig uppfattning häraf har man i utlandet länge sträfvat att i möjligaste mån utvidga statsskogarne. En jemförelse af svenska och utländska skogsförhållanden visar ock, att knappast något annat land i Europa

har att framvisa en i förhållande till landets hela skogsområde så ringa areal af allmänna skogar som Sverige. Enligt en tabell, som vidfogats Domänstyrelsens den 26 Maj 1885 afgifna underdåniga utlåtande i fråga om lagstiftning för den enskilda skogshushållningen, utgjorde de allmänna skogarne i vårt land endast 16,07 procent af landets hela skogbärande areal, medan exempelvis samma slags skogar af den skogbärande marken upptogo i Finland 58, i Ryssland 63,3, i Preussen 44,9, i Danmark 18,2 och i Norge 25,06 procent. Sveriges underlägsenhet i detta hänseende, som isynnerhet är betydande i landets sydligare och mellersta delar, der statsskogarne knappast uppgå till 6 procent af utmarken, synes mig så mycket mer beaktansvärd, som vårt land i högre grad än de flesta andra europeiska länder torde vara och för framtiden blifva hänvisadt att ur skogarne hemta en väsentlig del af sina inkomster. Förvärfvandets för statens räkning af större områden för skogskultur eger äfven i ett annat afseende en ganska stor betydelse, i det att uppdragande och tillhandahållande af virke af gröfre dimensioner derigenom möjliggöres. Frågan om uttagande af den största möjliga behållning af skogsafkastningen genom användandet af kortare eller längre omloppstid är visserligen icke ännu löst, men det lider intet tvifvel, att mången enskild skogsegare af brist på förlagsmedel eller för tillfällig vinst nödgas afverka sin skog, så snart virket uppnått för sågning användbara dimensioner, hvaremot staten alltid har förmåga att afvakta den mest gynsamma tidpunkten för afverkning af de slag af virke, som bäst löna skogsodlarens möda.

Sedan år 1874, då tillgångar för skogsköp först bereddes dels genom den då beslutade försäljningen af smärre kronoegendomar och dels genom ökning af reservationsanslaget till skogsväsendet, hafva för Kronans räkning blifvit inköpta eller beslut fattats om inköp af områden med en sammanlagd areal af omkring 45,300 hektar; och hafva hertill åtgått dels af reservationsanslaget till skogsväsendet 524,082 kronor 61 öre dels af influtna medel för sålda kronoegendomar 726,209 kronor 54 öre, hvarutöfver till betäckande af ännu icke utbetalda köpeskillingar anvisningar å influtna och inflytande medel för sålda kronolägenheter blifvit gjorda med tillsammans 397,355 kronor 79 öre.

Kronoegendomar hafva intill denna dag blifvit försålda till ett antal af 275, för hvilka egendomar, bevillningstaxerade till 764,868 kronor 99 öre och förut utarrenderade för tillhopa 25,881 kronor 59 öre jemte städja till belopp af 2,089 kronor 37 öre, betingats i köpeskillning 1,469,688 kronor 6 öre.

Köpeskillingsbeloppet för de sålda egendomarne öfverstiger sålunda de hittills för skogsköp derå gjorda anvisningarne med 346,122

kronor 73 öre; men det är att märka, att enligt de aftalade betalningsvilkoren köpeskillingarne i allmänhet erläggas med $\frac{1}{6}$ årligen, i följd hvaraf det utestående oguldna köpeskillingsbeloppet inflyter först efter hand och under hvarterdera af de närmaste åren endast en del deraf blir disponibelt. Äfven med den ökning i försäljningsmedlen, som bör blifva en följd af det vid senaste riksdag fattade beslutet om försäljning af kronoegendomar i Norrland, torde det inflytande köpeskillingsbeloppet icke kunna för år beräknas i medeltal till mer än omkring 150,000 kronor; och då reservationsanslaget till skogsväsendet numera till den allra hufvudsakligaste delen erfordras för att bestrida utgifterna för de allmänna skogarnes skötsel, i följd hvaraf ock detta anslag under de senast förflutna åren kunnat till då afslutade skogsköp bidraga allenast med hvad som åtgått till sjelfva köpeomkostnaderna, äro sålunda de tillgångar, som stå till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för köp af skogsmark, mycket begränsade. Att för detta ändamål bereda ökade medel har synt mig desto mer önskligt, som, på sätt Domänstyrelsen påpekat och äfven framgår af de till Styrelsen ingångna försäljningsanbudena, den närvarande tidpunkten erbjuder synnerligen gynsamma tillfällen att för måttliga pris åt Kronan förvärfva lämpliga skogsområden.

Mot det förslag, jag i dylikt syfte framställt, har bland länsstyrelserna endast Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län afgjort uttalat sig. Då nemligen jordvärdet sannolikt komme att alltjemt ökas, och stegring i arrendeafgifterna följaktligen torde period efter period kunna påräknas, borde, efter Eders Kongl. Maj:ts bemålde Befallningshafvandes åsigt, försäljning af Kronans jordegendomar i regeln icke ega rum. Endast då med hänsyn till egendoms läge, ringa areal eller svaga jordmån utsigt till högre arrende för framtiden sagnades, syntes skäl till egendomens afyttrande förefinnas; och har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande af sådan anledning föreslagit endast fyra uppgifna egendomar till försäljning.

Landshöfdingeembetet i Kronobergs län har, utan att vidare yttra sig i frågan, i enlighet med ett af vederbörande skogsinspektör och domänintendenten i länet afgifvet förslag tillstyrkt försäljning af elfva i länet belägna kronoegendomar, hvilkas bibehållande åt Kronan icke kunde anses vare sig af jordbrukets beskaffenhet och befintlig skogstillgång eller af annan särskild anledning påkallad. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län har hemställt, att den enda inom länet befintliga kronoegendom, hvars arrende fölle inom beloppen 200—500 kronor, måtte i kronans ego bibehållas, såsom lämplig att användas till länsmansboställe eller möjligen behöflig för annat statsändamål.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Skaraborgs län har väl framhållit såsom en efter dess åsigt riktig statsekonomisk grundsats, att Kronan borde vara egare till ett större antal jordbruksdomäner, för att genom dessas upplåtande på arrende bereda tillfälle till sjelfständig jordbruksverksamhet äfven för personer, hvilka saknade tillgångar att sjelfva köpa jord; men på samma gång har Eders Kongl. Maj:ts bemälde Befallningshafvande erkänt önskvärdheten deraf att statens skogsområde blefve utvidgadt och ur denna synpunkt tillstyrkt, att af de inom Skaraborgs län belägna utarrenderade kronoegendomar med arrendeafgift, öfverstigande 200 men icke 500 kronor, de, hvilka lemnade i arrende från 200 till 300 kronor, utgörande ett antal af 35, måtte försäljas, under vilkor, att de inflytande köpeskillingarne blefve använda till inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark, företrädesvis inom nu nämnda län.

Samtliga de öfriga läusstyrelser, hvilkas yttranden i ärendet inforrats, hafva, med åberopande hufvudsakligen af det fördelaktiga resultatet af den redan skedda försäljningen af kronoegendomar, af det stigande värdet å skogsprodukter och vigten för staten så väl ur finansiell som statsekonomisk synpunkt att vinna tillökning i dess jemförelsevis ringa skogsegendom, tillstyrkt den ifrågasatta ytterligare försäljningen af jordbruksdomäner, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län dock med den modifikation, att försäljningen borde göras beroende, icke af det för egendomarne utgående arrendet, utan af deras verkliga arrendevärde, så att följaktligen försäljningen borde omfatta endast sådana domäner, hvilkas arrendevärde vid arrendeuppskattning i vanlig ordning befundes icke öfverstiga 500 kronor. Med särskildt betonande härvid att jordbruksdomäner borde afyttras endast för så vidt de inflytande försäljningsmedlen kunde finna användning för det åsyftade ändamålet, köp af skogsmark, har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län ifrågasatt, huruvida icke försäljningen borde föregås af en utredning rörande de skogsområden, som borde och kunde förvärfvas, eller, derest en sådan föregående utredning icke ansåges möjlig eller lämplig, vid det beslut om försäljning af jordbruksdomäner, som kunde varda af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen fattadt, fästas det vilkor, att, derest försäljningsmedlen icke blefve i deras helhet använda för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark, för öfverskottet skulle inköpas annan jordbruksfastighet i stället för den försålda.

Domänstyrelsen anför i sitt utlåtande i ämnet, att vid bedömande af frågan, huruvida försäljning af de i den nådiga remissen afsedda jordbruksdomänerna för inköp i stället af skogsmark kunde anses fördel-

aktig och lämplig, väl å ena sidan ej finge förbises fördelen för staten af en årligen för dessa domäner ingående och i framtiden möjligen stegrad arrendeinkomst, likasom icke heller betydelsen af det förhållandet, att ett ej ringa antal samhällsmedlemmar såsom arrendatorer af smärre statsegendomar sattes i tillfälle vinna sin utkomst, men att å andra sidan ej kunde förnekas, att de mindre statsegendomarne kräfdde så dryga kostnader för förvaltningen, såsom för arrendeuppskattningar, besigtningar, kronoombuds inställelse vid syner och för skogsskötseln, der skog funnes, m. m., att dessa kostnader i de flesta fall icke stode i ett skäligt förhållande till arrendeafkomsten och alltid måste blifva mer betungande än för de större egendomarne. Redan af detta förhållande, som icke torde kunna ändras så länge staten innehade dessa mindre jordbruksfastigheter, framträdde fördelen af deras öfvergående i enskildes händer. Härtill komme, att om än Domänstyrelsen sökt genom skärpt kontroll i möjligaste mån minska de missförhållanden vid skogsskötseln å de mindre jordbruksdomänerna, hvilka förefunnits och ofta framhållits, det likväl icke vore möjligt att förekomma olägenheter, hvilka alltid blefve en följd af skogarnes fördelning å spridda trakter i en mängd skiften af ringa areal och som framträdde i dryga utgifter ej mindre för sjelfva skogsvården än för kontrollen, på samma gång hinder för skogsskötselns rationela bedrifvande mötte i jordbrukets fordringar på bete och husbehovsvirke, bekvämlighet vid detta virkes uttagande o. s. v. Säkerligen skulle också, efter Domänstyrelsens öfvertygelse, sammanhängande skogsområden, till ytvidden betydligt öfverstigande de ifrågavarande egendomarne, kunna skötas af den nuvarande skogsstaten och, om den ifrågasatta försäljningen komme till stånd, den skogsmark, som för köpeskillingarne inköptes, kunna af skogsstaten öfvertagas till förvaltning, utan att ökning af den i Styrelsens regleringsförslag upptagna skogsstatspersonal blefve erforderlig.

Landets jordbruk, som alltjemt utvecklats och särskildt under de senaste årtiondena gjort stora framsteg, skulle, enligt hvad Domänstyrelsen vidare yttrar, efter all sannolikhet äfven i framtiden, trots nu rådande ogynsamma förhållanden, blifva föremål för den enskilda företagsamheten, oberoende af huruvida staten egde större eller mindre del af den odlade jorden. Då i öfrigt en omflyttning af statens vid åkerbruket fästade kapital till skogsbruket icke innebure någon indragning af kapital till skada för landtmanuunäringen, tagen i allmän bemärkelse, och den med få afbrott år från år inträdda stegring af inkomsten från statsskogarne jemte det allmänt erkända förhållandet, att värdet å isynnerhet de gröfre virkesslagen ökades i högre grad än andra produkter, gifve vid handen, att staten borde af sin skogsegendom få

en säker, ständigt växande inkomst, hyste Domänstyrelsen den öfvertygelse, att försäljning af de mindre jordbruksegendomarne, under förutsättning att köpeskillingarne användes till inköp af skogsegendomar, vore både fördelaktig och lämplig, samt funne mot den ifrågasatta omfattningen af försäljningen icke något att invända vare sig ur den först af Styrelsen framhållna synpunkten af förvaltningskostnadernas förhållande till arrendeafkomsten eller med hänsyn till beloppet af de medel, som genom försäljningen kunde antagas blifva för skogsköp tillgängliga.

På sätt flere bland länsstyrelserna erinrat och äfven jag förut haft tillfälle att inför Eders Kongl. Maj:t framhålla, har den försäljning af kronoegendomar, som hittills egt rum, lemnat ett synnerligen gynnsamt resultat. Den uppgift i detta hänseende, jag ofvan lemnat, gifver vid handen, att sammanlagda köpeskillingarne för de intill denna dag sålda kronoegendomarne uppgå till nära dubbla beloppet af egendomarnes taxeringsvärden vid tiden för försäljningen, medan den årliga arrendeafkomst, staten före försäljningen uppbar af samma egendomar, motsvarar icke fullt 2 procent af hela köpesumman. Äfven under de tryckta konjunkturer för jordbruket, hvilka varit rådande under de senaste åren, hafva de till försäljning utbudna kronoegendomarne i allmänhet betingat i förhållande till taxeringsvärden och arrendeafgifter höga pris, och endast mindre ofta har inträffat, att tillfredsställande köpeanbud icke erhållits, hvilket då vanligen berott af särskilda omständigheter, såsom att den utbudna egendomen varit obebyggd eller i vanhäfd eller ock att en allmännare misstro till den närmaste framtiden gjort sig gällande hos invånarne inom vissa trakter af landet. Detta förhållande, samtidigt med att, vid domäners utbudande på nytt arrende, arrendebeloppen i icke obetydlig grad nedgått, och att bland Kronans arrendatorer ett allmännare betryck gjort sig gällande, som nödgat statsmakterna att icke blott eftergifva en del af sistlidet års arrende, utan äfven bevilja flertalet arrendatorer rätt att före kontraktstidens utgång afträda sina arrenden — en rätt hvaraf ock ett ganska stort antal arrendatorer begagnat sig — synes mig gifva stöd för den uppfattning, att åtminstone de mindre jordbruksdomänerna icke i Kronans ego lemna den afkomst, som enskilda egare torde vara i stånd att afvinna desamma.

Om så är förhållandet och derjemte, såsom vederbörande myndigheter erinrat, en jemförelsevis betydande del af arrendeinkomsten för de smärre jordbruksdomänerna åtgår till förvaltningskostnader, bör en utsträckning inom lämpliga gränser af den pågående försäljningen af dylika egendomar och det sålunda frigjorda kapitalets omflyttning i

skogsegendom desto hellre lända staten till fördel, som det med skäl kan förväntas, att, i mån af skogarnes utglesning och deraf föranledd stegring i pris å skogsprodukter, den ökning, jordvärdet äfven framgent torde periodvis komma att undergå, skall blifva icke oväsentligt större i fråga om skogsegendom än om annan jordegendom. Måhända skulle den närvarande tidpunkten, då prisen å jordbruksprodukter äro låga och värdet å jordbruksfastigheter tenderar att falla, kunna anses icke vara den lämpligaste för att till försäljning utbjuda kronodomäner i ökadtt antal. Stödd på den erfarenhet, den hittills skedda försäljningen af domäner lemnat, vågar jag dock antaga, att, äfven om i den mån försäljningen utsträcker till egendomar, hvilka kräfva en något större köpstyrka, så gynsamma resultat i förhållande till taxeringsvärde och afkomst som hittills i allmänhet icke komma att ernås, försäljningen likväl skall kunna ske till pris, som äro att anse för tillfredsställande, och den relativa minskning i försäljningspriset, hvartill de närvarande konjunkturförhållandena kunna föranleda, bör i öfrigt fullt uppvägas af den fördel, som är att påräkna deraf, att, medan tryckta priser å jordegendom äro rådande, skogsmark bör kunna ått Kronan förvärfvas till pris, understigande dem, som under andra förhållanden kunde komma att betingas.

Det förslag, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län framställt derom, att vid bestämmande af gränserna för den nu ifrågasatta försäljningen af domäner icke det utgående arrendet utan egendomarnes efter uppskattning utrönta arrendevärde skulle tagas till utgångspunkt, synes mig icke lämpligt. Det blefve nemligen i dylikt fall icke möjligt att med någon grad af säkerhet bedöma den omfattning, försäljningen högst kunde erhålla. Det hufvudsakliga ändamål, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande torde åsyftat med sitt berörda förslag, eller att mer värdefulla egendomar, hvilka för närvarande lemna ett väsentligen lägre arrende än som motsvarar deras verkliga värde, måtte komma att ått Kronan bibehållas, torde lika fullt kunna vinnas, derest, såsom redan nu är fallet vid pröfning af frågor om domäners försäljning och lärer böra stadgas äfven i afseende å den försäljning, hvarom nu är fråga, ått Eders Kongl. Maj:t förbehålles att i hvarje fall bedöma, huruvida egendom bör afyttras eller af särskild anledning ått Kronan bibehållas.

Lika med det stora flertalet af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har, såsom redan nämnts, Domänstyrelsen tillstyrkt, att, i enlighet med förutsättningarna i den nådiga remissen den 11 sistlidne Februari, till försäljning nu måtte ifrågakomma de domäner, för hvilka arrendet utgår med belopp från 200 till och med 500 kronor. Den utredning

Domänstyrelsen lemnat rörande de egendomar, som tillhöra denna kategori, synes mig emellertid gifva anledning att åtminstone icke för närvarande låta försäljningen erhålla en fullt så stor omfattning. Enligt hvad Domänstyrelsen upplyst utgöra de domäner, hvilkas arrenden uppgå till mer än 200 men icke utöfver 500 kronor, ett antal af 921, taxeringsvärderade till 8,192,900 kronor och lemnande i årligt arrende 318,709 kronor 83 öre. Fördelar man dessa egendomar i grupper allt efter som arrendeafgiften stannar inom belopp af 300 kronor, 400 kronor eller 500 kronor, uppkommer enligt de uppgifter, Domänstyrelsen lemnat, följande resultat:

	antal.	taxeringsvärde. kronor.	arrende. kronor.
egendomar med arrende af 200—300 kronor	297	1,967,480:—	73,713: 43.
” ” ” ” 300—400	” 323	3,038,780:—	110,145: 66.
” ” ” ” 400—500	” 301	3,186,640:—	134,850: 74.
	Summa 921	8,192,900:—	318,709: 83.

Det framgår här af, att, medan arrendeafgiften i förhållande till taxeringsvärdet utgör i medeltal för egendomarne i den första gruppen 3,74 och för egendomarne i den andra gruppen 3,62 procent, samma procenttal i fråga om egendomarne i den tredje gruppen uppgår till 4,2. Ehuru taxeringsvärdet icke är att anse såsom en fullt tillförlitlig mätare af egendomarnes verkliga värde hvar för sig, bör man likväl af den meddelade uppgiften kunna draga den slutsats, att de egendomar, som tillhöra den omförmälda tredje gruppen, i sin helhet lemna en jämförelsevis god afkomst. Det stora antal, hvartill enligt nu lemnad uppgift egendomarne inom de tre grupperna tillsammans uppgå, gifver ock anledning befara, att, om försäljningen nu utsträcktes till egendomarne inom alla tre grupperna, ett ofördelaktigt förhållande möjligen skulle uppstå emellan antalet utbudna egendomar å ena sidan och antalet spekulanter med tillräcklig köpstyrka å den andra. Det synes mig därför vara skäl att åtminstone icke för närvarande utsträcka försäljningen längre än till egendomar, tillhörande de båda första grupperna, hvilka innesluta tillsammans 620 egendomar med taxeringsvärde af 5,006,260 kronor och årligt arrende till belopp af 183,859 kronor 9 öre.

Nu, lika litet som vid de föregående tillfällen, då Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen fattat beslut i fråga om domäners afyttrande, lärer försäljning böra uppställas såsom ovilkorlig regel, utan pröfning få

ega rum beträffande hvarje särskild domän, huruvida densamma bör försälas eller af någon anledning åt Kronan bibehållas. Denna pröfning blir naturligen, i den mån den kommer att gälla domäner med högre värde, af ökad betydelse och fordrar hänsyn till åtskilliga omständigheter, vid hvilka det icke ansetts nödigt att fästa någon synnerlig vigt, då fråga varit om smärre lägenheter, hvarvid pröfningen i allmänhet inskränkts till en undersökning, huruvida lägenheten varit lämplig att helt eller delvis tagas i anspråk för skogsväsendets räkning eller behöflig för annat särskildt statsändamål. Sålunda torde, förutom då anledning af nu anförd beskaffenhet förekommer till egendoms bibehållande, försäljning icke böra ega rum, då egendom anses med fördel kunna sammanslås under ett arrende med angränsande dylik egendom, då till följd af egendoms läge eller andra omständigheter det med visshet kan förutses, att densamma inom den närmare framtiden skall erhålla ett väsentligen ökad värde, eller då på grund af särskilda förhållanden egendoms bibehållande såsom jordbruksdomän kan anses vara Kronan till synnerlig fördel o. s. v.

Derest i fråga om försäljningen dylika grunder komma att följas, lärer af de nyssnämnda 620 egendomarne ett icke ringa antal komma att åt Kronan bibehållas. Men äfven om den allra största delen af desamma skulle komma att säljas, hyser jag för min del ej något tvifvel derom, att icke de inflytande köpeskillingarne skola i deras helhet kunna med fördel användas för det ändamål, som med försäljningen åsyftats, eller förvärfvande af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark. Ett särskildt stadgande, på sätt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län ifrågasatt, om eventuel användning af försäljningsmedlen, för den händelse tillfällen till skogsköp framdeles skulle komma att saknas, synes mig derföre obehöfligt, och detta desto hellre, som i dylikt fall Eders Kongl. Maj:t lärer vara oförhindrad att tills vidare inställa försäljningen af domäner och förordna om deras utarrendering, intill dess gynsammare konjunkturer för skogsköp åter yppa sig.

Beträffande villkoren för försäljningen har flertalet länsstyrelser icke funnit anledning föreslå tillämpning af andra bestämmelser, än som enligt nådiga brefvet den 29 Maj 1874 gälla för försäljningen af domäner med arrende, icke öfverstigande 200 kronor. Afvikelser från dessa bestämmelser hafva föreslagits endast af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötlands och Malmöhus län, hvilka ansett köpare, som erlägger betalningen icke på en gång vid tillträdet, utan under sex år med $\frac{1}{6}$ hvarje år, böra från tillträdesdagen gälda ränta å den oguldna delen af köpeskillingen, samt af Eders Kongl. Maj:ts

Befallningshafvande i Kalmar län, som hemställt, dels att försäljningen måtte ske utan att egendom påföres ränta i likhet med den, som åligger andra frälsehemman i orten, dels ock att den, som vid tiden för försäljningen innehade egendomen på arrende, måtte tillerkännas optionsrätt till köpet sålunda, att han, derest egendomen blifvit af honom väl häfdad, skulle ega att öfvertaga densamma mot erläggande af den vid försäljningsauktionen erbjudna högsta köpeskillingen, så vidt denna funnes i och för sig antaglig. Med anledning af dessa förslag har Domänstyrelsen anmärkt, att, om köpare ålades att från tillträdesdagen erlægga ränta å ogulden del af köpeskillingen, detta endast skulle hafva till påföljd, att vid egendomarnes utbudande till försäljning köpeskillingarne minskades med belopp, motsvarande skyldigheten till räntas utgörande, i följd hvaraf åtgärden blefve för Kronan till intet gagn; att genom godkännande af det förslag, Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Kalmar län framställt i afseende på de sålda egendomarnes frihet från skyldighet att utgöra grundskatt, ett nytt slags allmänt frälse skulle uppkomma och, utan att sådant vore af nödvändighet påkalladt, ännu en hemmansnatur uppstå vid sidan af de många, som redan förekomme i jordeböckerna; samt att genom den ifrågasatta rättigheten för arrendator att öfvertaga annans köpeanbud å egendom, som till försäljning utbudits, spekulanter otvifvelaktigt komme att afhållas från försäljningsauktionerna och köpeskillingarne sålunda att nedtryckas. Domänstyrelsen, som på grund häraf afstyrkt de berörda förslagen, har för sin del hemställt, att de i nådiga brevet den 29 Maj 1874 stadgade vilkor och bestämmelser måtte utan ändring eller tillägg tillämpas jemväl vid försäljning af nu ifrågavarande kronoegendomar; och finner jag mig böra instämma i denna Styrelsens hemställan.

Pröfningen af erhållna köpeanbud å domäner har hittills skett med ledning af egendomarnes taxeringsvärden och utgående arrenden jemte de öfriga upplysningar rörande egendomarne, vederbörande myndigheter varit i tillfälle meddela. Då köpeanbud å egendomar af den storlek, hvarom nu är fråga, komma till bedömande, lärer det, såsom äfven Domänstyrelsen erinrat, blifva nödvändigt att ega tillgång till fullständigare och noggrannare upplysningar om de mångahanda förhållanden, som kunna inverka på egendomarnes värde. Egendomarnes utbudande till försäljning torde derföre böra föregås af en undersökning af egendomens saluvärde, verkställd i samma ordning, som nu är stadgad för arrendeuppskattningar; och synes, i enlighet med hvad Domänstyrelsen jemväl hemställt, en sådan undersökning böra förbindas med upprättande af arrendeförslag i vanlig ordning, på det

att, derest af en eller annan anledning egendomens försäljning icke skulle komma till stånd, ny utarrendering af egendomen må kunna ega rum utan alltför mycken tidsutdrägt. Då de förrättningar, som i nu angifvet syfte komme att verkställas å kronodomäner, icke skulle i annat hänseende skilja sig från vanliga arrendevärderingar, än att utlåtande borde af förrättningsmännen afgifvas jemväl rörande egendomarnes saluvärde, lærer det falla af sig sjelf, att kostnaden för sådan förrättning bör bestridas af det å riksstatens sjunde hufvudtitel uppförda anslag till resekostnader vid domänförvaltningen och något särskildt medgifvande i detta hänseende icke behöfva af Riksdagen äskas.

Åberopande hvad jag nu anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att medgifva:

att vid inträffande arrendeledighet af sådana söder om Norrland belägna, under förvaltning af Domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, hvilka i arrende lemna mer än 200 kronor, men icke utöfver 400 kronor, det må bero af Eders Kongl. Maj:t att, efter omständigheterna i hvarje fall, förordna, huruvida egendomen fortfarande bör för Kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas; samt

att, der Eders Kongl. Maj:t pröfvar försäljning böra ega rum, densamma må ske i den ordning och under de vilkor, som enligt nådiga brefvet den 29 Maj 1874 gälla för försäljning af mindre hemman och lägenheter, med iakttagande derjemte af de särskilda bestämmelser, Eders Kongl. Maj:t kan finna lämpligt att, i allmänhet eller i vissa fall, för försäljningen meddela;

dock under vilkor att de genom försäljning inflytande medel skola användas för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark; lärande medlen böra inlevereras till Riksgäldskontoret och der bokföras på sätt nu är stadgadt angående köpeskillingarne för de kronoegendomar, som säljas enligt nådiga brefvet den 29 Maj 1874.

På tillstyrkan af Statsrådets öfriga ledamöter behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt samt förordna, att proposition skulle till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan litt. — — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:
Hans Wachtmeister.